

Arkady Moshes, ohjelmajohtaja

KRIM 2.0

AIKOOKO VENÄJÄ YRITTÄÄ PALAUTTAA VALKO-VENÄJÄN YHTEYTEENSÄ?

Spekulaatioita siitä, voisiko Venäjä toistaa Krimin skenaarion Valko-Venäjällä, ei voi täysin ohittaa, mutta ei niitä pidä liioitellakaan. Moskovassa pyritään lähinnä varmistamaan, että Valko-Venäjä ja sen johto pysyvät ratkaisevalla tavalla riippuvaisena Venäjästä.

Keskustelu Venäjän mahdollisista keskipitkän aikavälin pyrkimyksistä liittyy Valko-Venäjä yhteyteen näyttäen saavan vauhtia. Kesäkuussa Valko-Venäjän presidentti Aleksandr Lukašenko toi vihdoin nämä huolet julki. Hän sanoi, että ellei hänen maansa ”kestäisi”, sen olisi ”liityttävä toiseen valtioon”. Mikä vielä pahempaa, voisi ”syttyä sota, kuten Ukrainassa”. Lukašenko ei maininnut ketään nimeltä – mutta kuten tilannetta seuraavat heti huomauttivat, Valko-Venäjän naapurimaiden joukossa ei ole montta sellaista, joilla olisi tuoretta kokemusta alueensa laajentamisesta.

Spekulaatioiden taustalla on kaksi analyttistä olettamusta. Ensimmäisen mukaan Moskovaa ärsyttää se, että Valko-Venäjä on kääntänyt länsisuhteissaan uuden

lehden. Suhteet lähenivät Venäjän ja lännen Ukrainaa koskevan konfliktin myötä. Kreml ymmärsi, ettei sen liittolaiseen Valko-Venäjään ole enää luottaminen. Toinen käsitys on epämääräisyydestään huolimatta levinnyt mediassa ja joidenkin asiantuntijoiden parissa: mahdollista annektointia arvelaan Vladimir Putinin keinoksi ratkaista presidenttiä uhkaava ”vuoden 2024 ongelma”. Venäjän perustuslain asettamat rajat presidenttikausien määrälle voisi ohittaa nousemalla valtaan aivan toisessa oikeudellisessa yksikössä – uudessa Venäjän ja Valko-Venäjän muodostamassa valtiossa.

Molemmissa oletuksissa on sisäinen logiikkansa, ja niitä kannattaa tarkastella lähemmin. Krimin tapahtumien jälkeen on selvää,

että monenlaiset seikat näyttävät entistä uskottavammilta. Kumpikaan arvio ei kuitenkaan ole täysin vakuuttava.

Venäjä ei ehkä katso hyvällä Minskin flirttailua lännen kanssa, mutta tuskin sillä on erityistä syytä huoleen. On totta, että Valko-Venäjän diplomaattiset suhteet länteen ovat neljän viime vuoden aikana normalisoituneet. Molemminpuolisia vierailuja ja Minskin isännöimiä kansainvälisiä tapahtumia on ollut lukemattomia. Yhteistyöretoriikkaa viljellään runsaasti. Suuria rahoja ei ole lännestä kuitenkaan liennyt, mikä tuskin muuttuu niin kauan kuin Valko-Venäjän johto kieltäytyy sopimasta uudistuspakettia Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n kanssa. Länsi ei ole tehnyt edes pieniä myönnytyksiä,

kuten myöntänyt viisumivapautta Valko-Venäjän kansalaisille. Luotamus puuttuu, koska lännen yhteisessä muistissa on aiempien yhteistyöyritysten epäonnistuminen ja Minskissä pelätään lännen viime kädessä tavoittelevan vallanvaihtoa Valko-Venäjällä.

Valko-Venäjän ”neutraalius” Ukrainan suhteen on sekin yhä pelkkää puhetta. YK:n yleiskokouksen äänestyksissä, jotka liittyivät Ukrainan alueelliseen koskemattomuuteen ja Krimin tilanteeseen, Valko-Venäjä äänesti yhdessä Venäjän kanssa Ukrainaa vastaan. Tämän vuoksi Ukrainan viralliset edustajat ehdottivat Itä-Ukrainan rauhanneuvottelujen siirtämistä pois Valko-Venäjän pääkaupungista Minskistä. Vuonna 2017 Venäjän turvallisuuspalvelut sieppasivat ukrainalaisen internet-aktivistin Valko-Venäjän alueella. Siitä lähtien Ukrainan ulkoministeri Pavlo Klimkin on toistuvasti kehottanut ukrainalaisia olemaan varovaisia matkustaessaan Valko-Venäjälle ja jopa sanonut, ettei maa ole turvallinen Ukrainan kansalaisille.

Venäjän ja Valko-Venäjän sotilaallinen liittolaisuus on edelleen konkreettinen tosiasia. Lokuussa Minskissä pidetty maiden puolustusministeriöiden huipputason tapaaminen korosti yhteistä linjaa alueellisen turvallisuuden

kysymyksissä sekä yhteistä Natoon keskittyvää uhka-arviota. Presidentti Lukašenko lupasi, että Valko-Venäjä ja Venäjä reagoisivat yhdessä, jos Yhdysvallat perustaisi sotilastukikohdan Puolaan. Perinteinen Liiton kilpi -suurharjoitus pidetään vuonna 2019.

Mitä tulee ”vuoden 2024 ongelmaan”, Venäjän perustuslain muuttaminen olisi paljon helpompaa kuin yhdistyminen Valko-Venäjän kanssa. Vaikka Lukašenko luopuisi vallasta, yhdistyminen vaatisi huomattavia resursseja: Venäjän pitäisi ostaa valkovenäläisten eliittien tuki ja voittaa pienten mutta ehkä äänekkäiden itsenäisyysmielisten voimien vastarinta. Hankkeeseen ryhtyessään Venäjä joutuisi vastaamaan Valko-Venäjän taloustilanteesta, mikä tulisi hyvin kalliiksi, eikä päätös välttämättä olisi kotimaassa yhtä suosittu kuin Krimin haltuunotto.

Tämä ei tarkoita, että Venäjä olisi omaksumassa rennon ja lempeän asenteen, kaikkea muuta. Venäjä pyrkii lisäämään vaikutustaan Valko-Venäjään ja rajoittamaan maan liikkumatilaa. Kreml tekee kaikkensa, jotta Valko-Venäjän nykyjohtolla tai sen oletetulla seuraajalla ei ole mahdollisuutta muuttaa toimintaansa.

Venäjän taloudellinen tuki ei ole pyyteetöntä. Ennen niin avokätiset

lainat ovat nyt pienemässä, ja Valko-Venäjän mahdollisuudet jälleenviedä verovapaasta venäläisestä raakaöljystä tehtyjä öljytuotteita hupenevat. Samalla Venäjä kasvattaa puolustusvalmiuttaan Valko-Venäjän rajojen tuntumassa. Venäjän media kohdistaa viestinsä paikallisille ”venäläisen maailman” kannattajille, ruokkii näiden Venäjä-sympatioita ja pyrkii estämään valkovenäläisen identiteetin nousun. Entisen KGB-upseerin Mihail Babišnin tuore nimitys Venäjän suurlähettilääksi Minskiin enteilee Valko-Venäjän hallinto- ja turvallisuuskoneiston ottamista tiukkaan valvontaan. Lokakuussa Venäjän ortodoksinen kirkko järjesti piispainkokouksensa Minskissä, ensimmäistä kertaa kirkon historiassa. Tämä muistutti, että Valko-Venäjällä on Kremlin kanssa yhteistyötä tekevä organisaatio, joka ei ole lainkaan Valko-Venäjän vallanpitäjien hallinnassa.

Näissä oloissa Lukašenkolle olisi vaarallista olla noudattamatta Moskovan kanssa tehtyä geopoliittista sopimusta. Jos hän pitää kiinni tuosta sopimuksesta, tiedostaa toimintamahdollisuuksiensa rajat eikä salli yhtään enempiä poliittista vapautta Valko-Venäjällä, hänen vallassa pysymisensä ei ole Kremlille ongelma.